ЄВРОПА 04.11.2026 | Сергій Герасимчук

Болгарська миротвориця з російським акцентом

Тандем Йотової та Радєва створює ризики не лише для політики ЄС щодо України, а й для транспортно-енергетичної інфраструктури Європи

1 листопада 2026 року у Болгарії відбувся другий тур президентських виборів, на яких перемогла Іліяна Йотова – перша жінка-президентка в історії Болгарії.

Виборам передувала неабияка інтрига, адже в першому турі розрив між кандидатами становив лише близько трьох відсотків. Здавалося б, це мало мобілізувати виборців Андрея Гюрова, який посів друге місце, адже для перемоги йому не треба було робити карколомного електорального стрибка.

Закріпити успіх Гюров намагався на дебатах, що відбулися між першим та другим туром виборів. На дебатах кандидат-євроатлантист апелював до прагматизму, наголошував на необхідності участі Болгарії у Коаліції охочих, яка відкрила б двері для болгарських фірм у відбудові України, і наголошував на тому, що Росія – агресор, від якої походять загрози і Болгарії, і Європі. Проте Йотова, яку вважають проросійською кандидаткою, успішно експлуатувала страх перед війною, виставила Гюрова як політика, який намагається втягнути Болгарію у цю війну, і зробила ставку на образ миротвориці.

Йотова успішно експлуатувала страх перед війною та виставила Гюрова як політика, який намагається втягнути у цю війну Болгарію

На додачу проти Гюрова зіграло те, що третє місце за результатами першого туру посів відверто проросійський кандидат – лідер партії «Відродження» Костадін Костадінов. Сподіватися, що його виборець «перетече» до євроатлантиста Гюрова, було марно. І хоча у другому турі Гюров здобув майже в півтора раза більше голосів, ніж у першому, цього виявилось недостатньо. Іліяна Йотова перемогла з рахунком 57,57 відсотка проти

39,48 відсотка.

З одного боку, здавалося б, перемога Іліяни Йотової додає Болгарії певної стабільності, адже ставить крапку у тривалому періоді турбулентності у державі. Навесні, після тривалих політичних криз (сім дострокових парламентських виборів за останні п'ять років) парламентську монобільшість у Болгарії здобув лідер партії «Прогресивна Болгарія» та екпрезидент Румен Радєв. Саме він підтримував Йотову на президентських виборах, тож тепер у державі формується міцний тандем між прем'єром та президенткою, а Румен Радєв фактично контролює і парламент, і уряд, і лояльну йому Йотову.

Водночас вибори засвідчили низку тривожних тенденцій.

По-перше, явка на виборах виявилась найнижчою на президентських виборах з початку XXI століття. У першому турі взяли участь 22,98 відсотка виборців, у другому ненабагато більше – приблизно 28 відсотків. Низьку явку можна пояснити втомою виборців від регулярних політичних криз, розчаруванням у демократичному процесі як такому та апатією на тлі економічних негараздів та соціальних викликів. Хоча така низька явка не є перешкодою для легальності обрання Йотової, де-факто її мандат не спирається на реальну більшість болгарських виборців.

По-друге, методи мобілізації виборців Йотової були доволі сумнівними. Не пропонуючи позитивного порядку денного, вона вирішила осідлати тему миру у регіоні. Кандидатка доволі маніпулятивно спекулювала на «українському питанні», ігнорувала російські атаки на кораблі у безпосередній близькості до берегів Болгарії, звинувачувала свого конкурента на перегонах Гюрова у тому, що підтримкою України він намагається втягнути Болгарію у війну. Здавалося, що у своїй виборчій стратегії Йотова «мавпувала» угорського прем'єра Віктора Орбана, який вдався до схожого трюку у 2022 році, і тоді це допомогло йому виграти вибори.

Тепер, відповідно до своїх обіцянок, президентка Йотова буде зацікавлена і надалі експлуатувати цю тему, не дуже зважаючи на те, що Росія миру не хоче, а зниження підтримки України може мати трагічні наслідки й для Болгарії.

По-третє, тривожним сигналом стало те, як саме Йотову підтримував її політичний патрон і соратник Румен Радєв. До гучного скандалу призвело не те, що він теж просував наратив про мир і війну у регіоні, агітуючи за свою протеже як прихильницю миру, а те, що

використовував для цього офіційні урядові канали – прес-службу Ради міністрів, офіційний сайт уряду та урядові канали у соціальних медіа. Щонайменше таку агітацію можна тлумачити як застосування адміністративного ресурсу. До того ж прем'єр Радєв безпосередньо агітував за Йотову на виборчому мітингу у містечку Велико-Тирново.

Мотивація Румена Радєва зрозуміла. Якби президентом став проєвропейський і проукраїнський Андрей Гюров, то у країні виникло б протистояння між президентом і урядом. Натомість перемога Йотової дозволяє прем'єр-міністру зцементувати свою владну вертикаль.

Проте таке цементування містить у собі цілу низку ризиків, особливо з огляду на те, що і Румен Радєв, й Іліяна Йотова не лише послуговуються російськими наративами у своїй риториці, але й тяжіють до Москви політично.

Болгарію часто недооцінюють як важливий інфраструктурний та логістичний вузол Євросоюзу

Для Європейського союзу викликом є посилення євроскептичного табору. Щонайменше ще один лідер держави ЄС тепер може ставити під сумнів європейську солідарність у цілій низці питань. Радєв відомий своїм скепсисом до міграційних правил та кліматичної політики Євросоюзу. До того ж він уже проявив себе як поборник збереження недоторканості фондів згуртованості та спільної аграрної політики у новому семирічному бюджеті Європейського союзу, що може обмежити спроможності Євросоюзу у безпековому вимірі.

Певні ризики є й у тому, що Болгарію часто недооцінюють як важливий інфраструктурний та логістичний вузол Євросоюзу. Фактично проросійський прем'єр та лояльна до нього президентка тепер контролюють державу, через яку проходять три Транс'європейські транспортні коридори TEN-T, серед яких і маршрут Балтійське море – Чорне море – Егейське море, який набуває подвійного призначення на тлі воєнних ризиків, що походять від Росії.

Крім того, територією Болгарії пролягає Вертикальний газовий коридор – інфраструктурний проєкт, що поєднує грецькі LNG-термінали з Румунією, Центральною Європою та Україною.

Спроби скористатися цими важелями на користь Москви можуть

призвести до суттєвої дестабілізації регіону.

Посилюватиметься використання Радєвим та Йотовою інших важелів впливу на Європейську політику щодо Росії

Посилюватиметься використання Радєвим та Йотовою також інших важелів впливу на європейську політику щодо Росії. Радєв уже домагався виключення з санкційних списків Євросоюзу російського патріарха Кіріла та ексочільника «Лукойлу» Вагіта Алекперова. Також він послідовно відмовляється від фінансової солідарності з Україною, аргументуючи це виснаженням європейських економік.

Залишається тільки сподіватися на те, що, впроваджуючи свої пріоритети, Радєв і Йотова все ж зважатимуть не лише на інтереси Москви, але й на голос Брюсселя.

З іншого боку, обнадійливим є те, що «цементування вертикалі» має і зворотний ефект. Тепер уся відповідальність за розвиток Болгарії лежить на Румені Радєві, Іліяні Йотовій і «Прогресивній Болгарії». Можливо, це змусить очільників держави зосередитись на економічних та антикорупційних реформах і пріоритетах внутрішньої політики замість зовнішньополітичних спекуляцій, заснованих на русофілії. Адже якщо їм із цим не поталанить, розчаровані болгари можуть знову вийти на протести, а болгарські протести вже змітали уряди у 2013, 2014 та 2025 роках.



Сергій Герасимчук

Сергій Герасимчук (Sergiy Gerasymchuk) - заступник голови правління Ради зовнішньої політики "Українська призма", старший викладач кафедри міжнародних відносин Києво-Могилянської академії. У минулому - консультант апарату Верховної ради України, стипендіат програми ім. Лейна Кіркланда (2011-2012), Естонської школи дипломатії (2014-2015) та програми Think Visegrad (2017).